

Podujatia - SEPTEMBER

UPOZORNENIE:

Od 1.9. do 15.9. 2003 bude planetárium z technických príčin zatvorené.

16.9. (utorok) o 18.00 h MIKE OLDFIELD

Výber zaujímavostí zo života a hudobnej tvorby M. Oldfielda. Hudobný program v planetáriu.

18.9. (štvrtok) o 18.00 h J. M. JARRE

Hudobná mozaika súčasného svetoznámeho francúzskeho umelca. Program v planetáriu.

20.9. (sobota) o 11.00 h PRÍBEH HORÁRA JEDLIČKU

Astronomická rozprávka v planetáriu pre najmenších.

23.9. (utorok) o 18.00 h JESENNÁ OBLOHA

Program v planetáriu o objektoch a súhvezdiach jesennej oblohy a o dvojhviezdach a premenných hviezdach.

25.9. (štvrtok) o 18.00 h JOHN WILLIAMS

Hudobný portrét súčasného svetoznámeho skladateľa filmovej hudby.

27.9. (sobota) o 11.00 h POTULKY OBLOHOU

Program v planetáriu o hviezdach, planétach, Mesiaci a Mliečnej ceste. Vhodný pre mladších školákov.

30.9. (utorok) o 18.00 h VANGELIS

Nezvyčajný hudobný svet uznávaného súčasného skladateľa gréckej národnosti.

ASTRONOMICKÉ POZOROVANIA PRE VEREJNOSŤ

V stredu po zotmení v prípade priaznivého počasia.

3.9.	o 21.30 h	Mars
17.9.	o 20.30 h	Mars
24.9.	o 20.30 h	Mars

Vstupné

Večerné programy: náučno – populárne	30 Sk
hudobné	35 Sk
Programy pre deti a MŠ:	20 Sk
Astronomické pozorovania:	20 Sk
Skupinové návštevy:	35 Sk
(žiaci ZŠ, študenti, vojaci ZVS, invalidi, dôchodcovia – zľava):	25 Sk

Podujatia - OKTÓBER

2.10. (štvrtok) o 18.00 h W. A. MOZART

Hudobný program v planetáriu o neopakovateľnom umelcovi.

4.10. (sobota) o 11.00 h AKO SA SLNIEČKO NARODILO

Astronomická rozprávka v planetáriu pre deti predškolského veku.

7.10. (utorok) o 18.00 h BEATLES V PIESŇACH A OBRAZOCH

Predstavenie nezabudnuteľnej kapely. Program v planetáriu.

9.10. (štvrtok) o 16.00 - 20.00 h NOVÉ PERSPEKTÍVY VO VESMÍRE

Podujatie v rámci Svetového kozmického týždňa.

Vstupné: 20 Sk

11.10. (sobota) o 11.00 h TOMÁŠOVA CESTA KU HVIEZDAM

Fiktívny príbeh v planetáriu o poznávaní vesmíru počas jednej noci.

14.10. (utorok) o 18.00 h J. S. BACH

Hudobný program pod hviezdou oblohou planetária o géniovi barokovej hudby.

16.10. (štvrtok) o 18.00 h OBLOHA NAD NAMI

Všeobecný program v planetáriu. Exkurzia dennou i nočnou oblohou.

18.10. (sobota) o 11.00 h AKO JE SLNIEČKO ĎALEKO

Astronomická rozprávka v planetáriu pre deti predškolského veku.

21.10. (utorok) o 18.00 h MIKE OLDFIELD

Výber zaujímavostí zo života a hudobnej tvorby M. Oldfielda.

28.10. (utorok) o 18.00 h A. VIVALDI – ŠTYRI ROČNÉ OBDOBIA

Baroková hudba a maliarstvo pod hviezdou oblohou planetária.

30.10. (štvrtok) o 18.00 h JOHN WILLIAMS

Hudobný portrét súčasného svetoznámeho skladateľa filmovej hudby.

ASTRONOMICKÉ POZOROVANIA PRE VEREJNOSŤ

V stredu po zotmení v prípade priaznivého počasia.

1.10.	o 19.00 h	Mesiac
8.10.	o 19.00 h	Mesiac
15.10.	o 19.00 h	Mars
22.10.	o 19.00 h	Mars
29.10.	o 18.00 h	Mars

Termíny návštev

Dospelí: utorok a štvrtok o 18.00 h

Deti: sobota o 11.00 h

Astronomické pozorovania: streda v určených hodinách

Skupinové návštevy: utorok až piatok o 9.00, 11.00, 14.00, a 16.00 h
sobota o 9.00 h

Kapacita planetária je 68 miest. Skupinové návštevy je nutné dohodnúť vopred telefonicky alebo osobne.

HVEZDÁREŇ A PLANETÁRIUM PREŠOV

Astronomický informátor

september - október

5/2003

World Space Week

Vydáva: HaP v Prešove v spolupráci
s pobočkou SAS pri SAV
v Prešove

Ročník XXIX

Telefón/fax: 051 / 7722065, 7733218

E – mail: hap@astropresov.sk

URL: <http://www.astropresov.sk>

Kružková činnosť

Pri Hvezdárni a planetáriu v Prešove pracujú aj v tomto školskom roku astronomické krúžky, do ktorých pozývame všetkých záujemcov. Členské na celý školský rok je 300,- Sk.

Astronomický krúžok pre mladších žiakov ZŠ
(3., 4. a 5. ročník ZŠ)
každý druhý utorok v čase 15.30 – 17.00 hod.
(vedie Mgr. Roman Tomčík)

Astronomický krúžok pre starších žiakov ZŠ
(6., 7., 8. a 9. ročník ZŠ)
1. a 3. piatok v mesiaci v čase 15.30 – 17.00 hod.
(vedie Mgr. Peter Ivan)

Klub mladých astronómov
(pre študentov gymnáziá a SŠ)
každý druhý piatok v čase 18.00 – 21.00 hod.
(vedie RNDr. Danica Jančušková)

Astronomické aktivity pred vznikom ľudovej hviezdárne

Vyvrcholením novodobšej histórie astronomického hnutia v našom meste bolo otvorenie Ľudovej hviezdárne v Prešove, v objekte vodárne na Rumanovej ulici. Bolo to **28. októbra 1948**. Vo vtedajších časoch bolo zvykom ešte doplniť, že otvorenie hviezdárne sa uskutočnilo pri príležitosti Dňa znárodnenia a 30. výročia vzniku ČSR. Nech je to tak, či onak, nezvratnou skutočnosťou ostáva fakt, že táto hviezdáreň bola **prvou ľudovou hviezdárňou na Slovensku**.

Tomuto však predchádzalo 20-ročné úsilie a intenzívny zápas o to, aby sa sen stal skutočnosťou. Tieto aktivizačné snahy sa grupovali okolo dr. Alexandra Duchoňa (1884-1964), verejného notára, ktorý sa intenzívne zaujímal o prírodné vedy, zvlášť o astronómiu a meteorológiu. Pravdepodobne už v roku 1927 si zriadil meteorologickú stanicu. Neostal však iba pri meteorológii. Inklinoval aj ku astronómii. Preto v zadnom trakte svojho domu na Hlavnej ulici č. 32 si zriadil najprv pozorovaciu terasu, ktorú prebudoval na astronomickú vežu s kupolou. Taktó v roku 1932 vznikla v Prešove Duchoňova hviezdáreň. Tento objekt, ktorý dnes už neslúži astronomickým účelom, sa zachoval až dodnes. Nachádza sa v značne schátralom stave nad bývalým kinom Mier (dnes obchodné centrum Olympia).

Je nutné pripomenúť, že na vtedajšie časy bola hviezdáreň priam kuriozitou. Veď celkovým výsledkom úsilia astronómov v medzivojnovom období bol okrem vzniku tejto hviezdárne, iba vznik súkromnej hviezdárne dr. Antonína Bečvářa na Štrbskom Plese (r. 1937).

Dr. Duchoň si do svojej hviezdárne zakúpil od firmy Zeiss Jena šošovkový ďalekohľad s montážou. Tento ďalekohľad, ktorý bol hlavným ďalekohľadom jeho pozorovateľne, mal priemer objektívu 130 mm. Dr. Duchoň okrem bežných astronomických pozorovaní sa špecializoval na pozorovanie slnečnej fotosféry (zakresľovacím spôsobom a fotografovaním). Postupom času sa z neho stal vynikajúci, skúsený a dlhoročný pozorovateľ Slnka. Systematickou

pozorovacou činnosťou nazhromaždil cennú dlhodobú sériu pozorovaní slnečných škvrín a fakúl. Výsledky svojich pozorovaní posielal do medzinárodného centra v Zürichu a do slnečnej sekcie Čs. astronomickej spoločnosti v Prahe.

Navyše umožnil miestnym záujemcom o astronómiu, aby sa uňho schádzali. To malo za následok, že na jeho pôde v roku 1936 vznikol prvý astronomický krúžok, ktorého členmi boli dospelí ľudia. Snáď najväčší záujem o astronómiu bol prejavovaný z radov prešovských učiteľov a stredoškolských profesorov. Môžeme spomenúť najvýznamnejších vtedajších členov krúžku ako Ján Lešo, Imrich Szeghy, Ján Hanzély, Štefan Karabín. Tí sa výrazne angažovali aj neskôr, pri vzniku Štefánikovej astronomickej spoločnosti s odbočkou v Prešove (25. 09. 1947), či pri vzniku už spomínanej ľudovej hviezdárne (1948).

Dr. Duchoň však sníval o zriadení štátneho observatória v Prešove. Zrejme preto navrhol, aby sa na novej vodárni (na kopci Táborisko) umiestnila pozorovacia kupola. Astronomické aktivity v tomto období v Prešove neutíchali. Ako dôkaz tohto tvrdenia uvádzam podstatnú časť z listu mesta Prešova, adresovaného Krajskému úradu – 5. oddeleniu – v Bratislave. **List bol odoslaný 31. októbra 1937 a tu uvádzame jeho autentický prepis.**

„Mesto Prešov chcúci účtiť pamiatku národného bohatera neb. generála Štefánika mieni zriadiť ľudovú hviezdáreň na mestskej vodovodnej veži, pri stavbe ktorej bolo už pôvodne na hviezdáreň pamätané, keďže zriadená bola otáčacia veža, laboratorium a prednášková sieň. Mesto potažne mestský osvetový sbor previedol sbierku na pomník Štefánika, ktorému by mesto vystavilo nezahynuteľnú, večnú pamiatku so zriadením Štefánikovej hviezdárne ktorá by niesla na veki jeho meno a v prednáškovvej siene ktorej umiestnená by bola aj bronzová busta Štefánika.“

Sosbieraný obnos Kč 60.000 ovšem nestačí na uvedený cieľ najmä nie na zariadenia hviezdárne ktorá vyžaduje si nákladu Kč 200.000.- ku hradeniu ktorejho prosíme si poskytnúť krajských prostriedkov subvenciu – nehradený obnos zaokrytý bude s ďalšou sbierkou a s príspevkom mesta a okresu.-

Hviezdáreň bude slúžiť nie len širšiemu obecnstvu ale najmä žiactvu vyšších ročníkov, ktorí nateraz nemajú príležitosti oboznámiť sa s tak krásnou vedou akou je astronómia.-

Chceme poslužiť širokým vrstvám obyvateľstvu a zväčniť pamiatku národného hrdinu a bojovníka za slobodu československého národa Dr.Gen.R.Štefánika a preto si prosíme o vydatnú podporu, za ktorú vopred ďakujeme.“ starosta

Krajský úrad v Bratislave listom z 1. decembra 1937 odpovedá:

„Krajský výbor krajiny Slovenskej v zasadnutí dňa 22. XI. 1937 nevyhovel žiadosti mesta Prešov o podporu podľa odst.3.š-u 11. zákona čís.169/1930 Sb. z. a n. v znení č. 69/35 Sb. z. a n., ktorú obec žiadala na hviezdáreň.“

Nuž, čo dodať. Keby boli peniaze, oficiálny astronomický stánok v Prešove by mal najmenej o 10 rokov viac.

Napriek zamietavému stanovisku astronomickej živote v Prešove, vďaka súkromnej hviezdárni, neochabol. V roku 1939 Ing. Samo Šuba inštaloval v Duchoňovej hviezdárni technické zariadenie na prenos časového signálu cez prešovský rozhlas pre celé územie Slovenska. Toto zariadenie fungovalo do konca 2. svetovej vojny.

V roku 1938 astronomický nadšenci v Prešove zachránili vtedy najväčší ďalekohľad v bývalom Československu. Išlo o zrkadlový ďalekohľad s priemerom hlavného zrkadla 60 cm. Ale to je už iný príbeh.

Mgr. Peter Ivan

Svetový kozmický týždeň v roku 2003

Mottom tohtoročného Svetového kozmického týždňa je heslo: „*Nové perspektívy vo vesmíre*“. Svetový kozmický týždeň (World space Week), ktorý je ohraničený dátumami od 4. októbra do 10. októbra, vyhlásilo v roku 1999 Valné zhromaždenie Organizácie spojených národov. Úlohami Svetového kozmického týždňa je predovšetkým celosvetovo informovať verejnosť o výhodách, ktoré im prináša výskum a využívanie poznatkov o vesmíre, podnecovať a podporovať intenzívnejšie využívanie vesmíru pre udržateľný hospodársky rozvoj, demonštrovať podporu verejnosti pre kozmické programy, viesť deti a mládež k záujmu o poznanie vesmíru a ich budúcnosti.

Hviezdáreň a planetárium v Prešove sa aj v tomto roku pripojí k desiatkam inštitúcií, ktoré sa zúčastnia tejto akcie. Na deň 9. októbra pripravila program, ktorý bude pozostávať z dvoch prednášok: **Mars - planéta roka** (Mgr. Roman Tomčík) a **Novinky v astronómii** (Renáta Kolivošková). Tiež budú premietnuté dva videofilmy - prvý o pripravách pilotovanej výpravy na Mars a druhý o hľadaní planét mimo slnečnej sústavy. Podujatie sa začne o 16.00 hod., vstupné je 20,- Sk. Tešíme sa na Vás a veríme, že svojou účasťou podporíte túto celosvetovú iniciatívu.

Mgr. Vladimír Demeter

Niečo o Marse

- **Planéta Mars v porovnaní so Zemou je 9,35 - krát ľahšia a 2 - krát menšia ako Zem.**
- **Deň na Marse trvá 24 h 37 min.**
- **Rok má dĺžku 687 dní.**
- **Na Marse sa striedajú ročné obdobia, sú však 2 - krát dlhšie ako na Zemi.**
- **Teploty na povrchu sa pohybujú v rozmedzí -130 °C až +30 °C.**
- **Atmosferický tlak na povrchu Marsu je 100 - krát menší ako na Zemi.**
- **Príčinou červeného sfarbenia povrchu Marsu je pôda bohatá na oxidy železa (hrdzu).**
- **Okolo Marsu obiehajú dva malé mesiace Phobos a Deimos.**
- **Človek s hmotnosťou 100 kg by na povrchu Marsu vážil len 38 kg.**
- **V tomto období Mars na nočnej oblohe nájdeme ako jasný objekt - „hviezdu“ červenokastej farby nad južným obzorom. Jeho jasnosť bude pomaly klesať, viditeľný však bude až do júna 2004.**

PONUKA PRENÁJMU PRIESTOROV

Hviezdáreň a planetárium v Prešove ponúka štátnym a mimovládny organizáciám prenájom prednáškovvej miestnosti s kapacitou 80 miest v popoludňajších hodinách, s možnosťou využitia audiovizuálnej techniky, na rôzne semináre, prednášky, pracovné stretnutia a podobne.